

رسیدگی های موازی در دعاوی سرمایه گذاری خارجی و بررسی شروط چندگزینه ای در معاهدات بین المللی

زینب نقوی

دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق تجاری اقتصادی بین المللی دانشگاه تهران

zizinaghavi1995@gmail.com

1

چکیده :

با ایجاد روش داوری در رسیدگی دعاوی سرمایه گذاری بین المللی، یکی از نقاط ضعف مهم این شیوه که امنیت حقوقی را به مخاطره می اندازد رسیدگی های موازی است. هیچ تعریفی جهانی از اصطلاح «رسیدگی موازی» وجود ندارد، و این تعریف بسته به رژیم حقوقی قابل اجرا، متفاوت است. با اینحال میتوان گفت رسیدگی های موازی هر جا که همان اختلاف یا یک اختلاف مرتبط به طور همزمان به بیش از یک دادگاه (دیوان داوری یا دادگاه) برای حل و فصل ارائه شود رخ می دهد. در زمینه حل و فصل اختلاف بین سرمایه گذار و دولت، این پدیده همراه با گسترش ابزارهای سرمایه گذاری دوجانبه و چندجانبه (اختلافات سرمایه گذاری، سرمایه گذاری ها، معاهدات دوجانبه، حمایت بین المللی) افزایش یافته است. و مشکلات ناشی از دادرسی های موازی فقط به این موضوع مربوط نمی شود. در برخی از معاهدات سرمایه گذاری پیش بینی شده است که سرمایه گذار در هنگام بروز اختلاف سرمایه گذاری با دولت میزبان باید بین طرح دعوا در یکی از دادگاه های داخلی کشور میزبان یا مراجعه به داوری در چهارچوب معاهدات سرمایه گذاری یکی را برگزیند و با انتخاب یکی از این دو روش امکان طرح مجدد دعوی یادشده در سایر مراجع از خواهان دعوا سلب می گردد که تحت عنوان **FORK IN THE ROAD** شناخته میشود. در این پژوهش به بررسی علل ایجاد رسیدگیهای موازی، راه های مقابله و آشنایی با شروط چندگزینه ای در معاهدات بین الملل خواهیم پرداخت.

واژگان کلیدی: رسیدگی های موازی، شروط چند گزینه ای، سرمایه گذاری خارجی، معاهدات بین الملل

مقدمه

از ابتدای قرن بیستم میلادی سرمایه گذاری بین المللی به عنوان یکی از شیوه های تولید ثروت و توسعه اقتصادی میان کشورهای مختلف شکل گرفت و از آن زمان به بعد همواره بخش وسیعی از اقتصاد بین الملل را به خود اختصاص داده است و مانند هر پدیده اجتماعی دیگر همزمان با شکل گیری و گسترش سرمایه گذاری های بین المللی اصول و قواعد حقوقی خاص این حوزه نیز توسعه یافت و به منظور تنظیم روابط سرمایه گذاران و میزبان آن سرمایه به کار رفت. از الزامات دیگر این امر اصول و قواعد حقوقی، حل اختلاف میان طرف های مذکور بوده است در گذر زمان شیوه های متفاوتی برای حل اختلافات سرمایه گذاری بین المللی وجود داشته است. در گذشته اصلی ترین مرجع دادخواهی در صورت بروز اختلاف، محاکم ملی دولت سرمایه پذیر بوده اند و از این رو خواهان ها که در بیشتر موارد سرمایه گذاران خارجی هستند به ناچار باید به دادگاه های ذی صلاح دولت سرمایه پذیر مراجعه می کردند تا بتوانند دعوای خود را علیه همان دولت اقامه و پیگیری کنند با وجود این، طرح دعوای سرمایه گذار خارجی علیه دولت میزبان سرمایه گذاری در دادگاه های متبوع آن دولت نیز در بسیاری از موارد گرفتار مسائل سیاسی، جانبداری های قضایی و بسیاری مسائل دیگر میشد و دستیابی به عدالت و انصاف را برای سرمایه گذاران خارجی به مخاطره می انداخت. لذا سرمایه گذاران خارجی تلاشهای خود را در جهت خروج نفوذ دولتها از نتیجه دعوای آغاز نمودند و سعی به توسل به مرجع مستقل نمودند پس از آن روش داوری مورد توجه قرار گرفت و با تصویب کنوانسیون حل و فصل اختلافات سرمایه گذاری میان دولت ها و اتباع سایر دول در سال ۱۹۶۵ موسوم به کنوانسیون ایکسید به روش های حل اختلاف اضافه شد و تقریباً در اکثر قراردادهای سرمایه گذاری طرفین ساز و کار داوری را برای حل اختلافات احتمالی برگزیده اند در گذشته دیوان دائمی دادگستری و در حال حاضر دیوان بین المللی دادگستری مهمترین مراجع برای رسیدگی به شکایات دولت ها علیه یکدیگر بوده اند. ولی یکی از چالش هایی که در چند سال اخیر اعتبار روش داوری در اختلافات سرمایه گذاری بین المللی را تهدید می کند صدور آرای متعارض و بعضاً متناقض در پرونده هایی است که موضوعاتی تقریباً یکسان یا مشابه دارند طبیعتاً چنین وضعیتی برای سرمایه گذاران و دولتهای میزبان چندان خوشایند نیست چرا که انسجام حقوقی، قابلیت پیش بینی و به طور خلاصه امنیت حقوقی را با چالش های جدی مواجه می سازد.

علل صدور آرای متعارض:

صدور آرای متعارض می تواند ناشی از عوامل مختلفی باشد این عوامل ممکن است از ویژگی های ذاتی داوری به عنوان یک روش حل اختلاف ناشی شود از مهمترین علل صدور آرای متعارض می توان به موردی بودن آن اشاره کرد، ماهیت دیوان های داوری خواه در داوری های سازمانی خواه در داوری های خاص به طور موردی برای یک دعوای خاص تشکیل می شوند و بعد از رسیدگی به آن دعوا و صدور رای نیز معمولاً منحل می شوند و دیگر امکان تشکیل مجدد آن مگر در موارد خاص وجود ندارد این وضعیت موجب می شود که هر دیوان به صورت انفرادی و خارج از یک سیستم یکپارچه و منسجم عمل کند دیوان های داوری اهمیت چندانی به سایر آرای صادره از سوی محاکم دیگر نمی دهند در نتیجه اساساً بسیاری از دیوان های داوری دغدغه ای در خصوص حفظ انسجام و یکپارچگی نظام حقوقی ندارند و خود را ملزم به این امر نمی دانند. به عقیده ایشان وظیفه دیوان داوری به ویژه دیوان های داوری موردی حل اختلاف موجود میان طرفین است، نه توسعه نظام حقوقی.

نبود رویه قضایی در داوری های بین المللی:

یکی از علل اصلی وقوع تعارض میان آرای داوری این است که در داوری های بین المللی و اساساً در نظام قضایی حقوق بین الملل قاعده تبعیت از رویه قضایی که در نظام حقوقی کامن لا وجود دارد شناسایی نشده است. این قاعده، دادگاه ها و قضات را

ملزم می‌سازد از رویه دادگاه‌های پیشین در موضوعات مشابه پیروی کنند مگر در صورت وجود دلیلی موجه. عدم پیروی از رویه پیشین را دیوان‌های داور در ایکسید نیز در موارد متعدد اعلام داشته‌اند که به لحاظ حقوقی، تبعیت از آرای صادره در دعاوی پیشین ندارند اگرچه ممکن است در صدور آرای خود از آرای پیشین نیز استفاده کنند. طبیعتاً زمانی که دیوان‌های داور متعهد به مراعات رویه دیوان‌های پیشین در موارد مشابه نباشند صدور آرای متعارض و تفسیرهای متفاوت از یک قاعده یکسان چندان دور از انتظار نخواهد بود.

محرمانگی:

یکی دیگر از علل صدور آرای متعارض محرمانگی رسیدگی‌ها و آرای داور است در حالت کلی آرای داور محرمانه تلقی نمی‌شوند ولی در غالب موارد طرفین اختلاف به دلیل ملاحظات مختلف تجاری، اقتصادی، سیاسی و... ترجیح می‌دهند که رسیدگی‌های داور و رای صادره از دیوان داور محرمانه باشد و به همین دلیل بسیاری از موسسات نیز در قواعد داور خود، شرط محرمانگی آرا و رسیدگی‌ها را پیش‌بینی کرده‌اند.

رسیدگی‌های موازی:

علت دیگری که به ویژه در داورهای سرمایه‌گذاری به بروز آرای متعارض می‌انجامد امکان ایجاد رسیدگی‌های موازی است. در واقع نظام دوگانه این امکان را برای طرفین دعوا فراهم می‌سازد که همزمان به چند مرجع قضایی مراجعه کنند و در نتیجه رسیدگی‌های موازی شکل گیرد یک سرمایه‌گذار خارجی علاوه بر این که بر مبنای قرارداد سرمایه‌گذاری میان خود و دولت میزبان دعوی خود را به داور ارجاع می‌دهد همزمان می‌تواند با استناد به معاهده دوجانبه سرمایه‌گذاری میان دولت متبوع خود و دولت میزبان نیز همان دعوا را نزد دیوان داور دیگر طرح کند در این صورت رسیدگی موازی شکل می‌گیرد و چنانچه هیچ کدام از دیوان‌های داور مذکور رسیدگی خود را به نفع رسیدگی موازی دیگر متوقف کنند ممکن است دو رای متفاوت یا متعارض در خصوص یک پرونده یکسان صادر شود. در زمینه اختلافات سرمایه‌گذاری، تعریف مشابهی توسط دبیرخانه آنسیترال برای اصطلاح «روند رسیدگی موازی» استفاده شده است، البته با اذعان به اینکه مبانی قانونی متفاوتی برای ارزیابی موارد مشابه وجود دارد. با این تعریف برای شناسایی اینکه آیا دادرسی موازی وجود دارد یا خیر: با بررسی «آیا طرفین مشابه یا مرتبط و موضوعات مشابه یا مرتبط مورد اختلاف هستند» (در دعوی موازی فرضی).

انواع و علل رسیدگی موازی در داور سرمایه‌گذار-دولت:

در زمینه داور سرمایه‌گذار-دولت، انواع مختلفی از رسیدگی‌های موازی وجود دارد که به وجود آمده و/یا مستعد وقوع هستند. که به سه مورد اشاره خواهد شد. هر کدام مربوط به یک ویژگی منحصر به فرد داور سرمایه‌گذار-دولت است. برخی از مفسران همچنین ویژگی‌های دیگری را شناسایی کرده‌اند که به رسیدگی موازی در داور سرمایه‌گذار-دولت کمک می‌کند.

۱- در نوع اول، ممکن است شرایطی پیش بیاید که سرمایه‌گذاران غیر مرتبط مختلف به دلیل اقدامات یکسان یا مشابه آن که بر هر یک از آنها تأثیر گذاشته است، علیه یک دولت چندین پرونده را مطرح کنند. این به دلیل تأثیر بالقوه گسترده اقدامات دولت‌ها است (مثلاً تغییر در سیاست‌های مربوط به بخش‌های اقتصادی خاص)، که احتمال وجود مدعیان متعدد غیرمرتبط را افزایش می‌دهد. به عنوان مثال: زمانی که آرژانتین چندین صنعت دولتی خود را در اوایل دهه ۱۹۹۰ که منجر به موارد

متعددی در مورد دامنه و کاربرد «بند ضرورت» در معاهدات سرمایه‌گذاری خود شد خصوصی کرد. ، و زمانی که جمهوری چک رژیم تشویقی قانونی، مالیاتی و نظارتی را که قبلاً در بخش فتوالتائیک خود ایجاد شده بود، لغو کرد.

۲- زمانی اتفاق می‌افتد که از سوی نهادهای مختلف اما مرتبط (مثلاً یک شرکت و همچنین سهامداران آن) در رابطه با ضرر یکسان، دعاوی علیه یک دولت مطرح می‌شود. چنین نوع رسیدگی‌های موازی به این دلیل رخ می‌دهد که سرمایه‌گذاری‌ها اغلب از طریق چندین نهاد حقوقی تشکیل می‌شوند، که بیش از یکی از آن‌ها ممکن است حق طرح دعوی علیه یک دولت را داشته باشند. نمونه‌ی شناخته‌شده‌ای از این، در مورد دادرسی موازی در CME Republic Czech B.V. v. در جمهوری چک و رونالد اس. لادر علیه جمهوری چک، که به ترتیب به ادعاهای یک شرکت و سهامدار کنترل کننده آن به دلیل اعمال شورای رسانه جمهوری چک در دهه ۱۹۹۰ که بر سودآوری سرمایه‌گذاری پخش رادیو و تلویزیون تأثیر گذاشت، مربوط می‌شد (در ادامه به این پرونده پرداخته خواهد شد).

۳- نوع سوم زمانی است که یک سرمایه‌گذار در رابطه با مجموعه‌ای از حقایق مشابه علیه یک دولت در مجامع متعدد ادعاهایی را مطرح می‌کند. این امر ناشی از منابع متعدد قانونی است که ممکن است در مواردی که یک سرمایه‌گذار تحت تأثیر رفتار یک دولت قرار می‌گیرد و رویه‌های حل اختلاف مختلف ممکن است برای آنها قابل اعمال باشد، قابل اجرا نیز باشد. به عنوان مثال، یک اقدام واحد از سوی یک دولت می‌تواند منجر به ادعای قرارداد در دادرسی‌های دادگاه و ادعای معاهده در داوری شود.

رسیدگی‌های موازی می‌تواند در زمینه داوری تجاری بین‌المللی اتفاق بیفتد (به عنوان مثال اگر وجود یا اعتبار یک توافقنامه داوری مورد مناقشه باشد، ممکن است مراحل دادگاه و داوری همزمان وجود داشته باشد)، انواع خاصی از دعاوی موازی به وجود آمده‌اند و/یا مستعد وقوع هستند مانند رسیدگی‌های موازی در ارتباط با سرمایه‌گذار و دولت که به آن اشاره شد.

مشکلات ناشی از رسیدگی‌های موازی در دعاوی سرمایه‌گذاری خارجی:

رسیدگی‌های موازی در دعاوی سرمایه‌گذاری خارجی دو مشکل عمده ایجاد می‌کند:

الف_ به هدر رفتن منابع مالی طرفین دعوا و تحمیل هزینه‌های اضافی بر ایشان و نظام حل اختلاف
ب_ از بین رفتن وجه و اعتبار داوری به علت احتمال صدور آرای متفاوت و متناقض و نگرانی‌هایی که در رابطه با اجرای آرای متناقض به وجود می‌آید. (جعفری ندوشن، ۱۳۹۲)

اقدامات مربوط به جلوگیری از وقوع رسیدگی‌های موازی:

اقدامات برای رسیدگی به دادرسی‌های موازی را می‌توان به طور کلی به اقداماتی که قبل از طرح دادرسی میتوان انجام داد و اقدامات بعد از طرح دادرسی تقسیم کرد در خصوص اقدامات پیشگیرانه میتوان گفت: هدف از اقدامات پیشگیرانه حذف یا محدود کردن موقعیت‌هایی است که در آن رسیدگی‌های موازی ممکن است ایجاد شود، شامل: اعراض ، fork in the road (که به آن خواهیم پرداخت)، یا مقررات انحصاری جبران خسارت است. به عنوان مثال، ماده ۲۶ کنوانسیون ICSID، و ماده ۱۱۲۱ نفتا.. نمونه‌های دیگر اقدامات پیشگیرانه می‌تواند مکانیسم‌های حل اختلاف lex specialis، تعاریف محدود سرمایه‌گذار یا سرمایه‌گذاری‌های واجد شرایط، و یا ماده ۲۶ ICSID اشاره کرد. در واقع دسته‌ای از روش‌ها که برای جلوگیری و حل مسائل ناشی از رسیدگی‌های موازی ارائه می‌شوند کاملاً جنبه قراردادی دارد بر این مبنا بندها و شروطی در موافقتنامه داوری به طرفین پیشنهاد می‌شود که تا به اندازه‌ای اثرات منفی ناشی از رسیدگی‌های موازی را کاهش دهد. مانند: الف_ پیش‌بینی شروط و بندهای مربوط به اقامه دعوی در موافقتنامه داوری. ب_ پیش‌بینی یک داور واحد یا دیوان‌های

داوری واحد برای رسیدگی به دعاوی مرتبط یا یکسان ج. توافق طرفین موافقت نامه داوری بر عدم استماع مجدد موضوعی که قبلاً در یک دعوی دیگر حتی دعوایی که متفاوت از دعوی فعلی است مورد رسیدگی قرار گرفته بود. در مورد اقدامات قابل اجرا پس از وقوع رسیدگی همزمان آنچه که برداشت میشود این است که: این اقدامات به منظور رسیدگی به دادرسی های موازی بالقوه یا واقعی پس از مطرح شدن ادعاهای مربوطه است. برای «کاهش» تعداد رسیدگی های موازی، ممکن است دادگاهها یا دیوان ها در صورتی که تصمیمی صادر شده باشد، دعاوی/ رسیدگی (یا صدور دستورات) را رد کنند یکی از راهکارهای مقابله با رسیدگی های موازی از طریق ادغام دعاوی است که: در سه حالت ممکن است ادغام دعاوی مشابه به عنوان راه حلی برای خاتمه دادن به رسیدگی های موازی طرح شود:

الف_ ادغام دو روند داوری. ب_ ادغام روند داوری با روند قضایی. ج_ ادغام دو روند قضایی (داخلی)

در حالات زیر دعاوی مرتبط در دو روند داوری ممکن است در هم ادغام شوند: رضایت اصحاب دعوا، پیش بینی ادغام دعاوی در مقررات داوری سازمانی، تصمیم دادگاه مقرر داوری های موازی در حکم به ادغام دعاوی، پیش بینی ادغام دعاوی در معاهده سرمایه گذاری. در مواردی که داوریها تحت چند موافقتنامه نمی توانند ادغام شوند، زیرا آنها توسط قوانین متفاوتی اداره می شوند، ممکن است یک گزینه جایگزین این باشد که موافقتنامه های قابل اجرا صراحتاً مقرر می دارند که وقتی ادغام از نظر قانونی امکان پذیر نیست، به جای آن، آن داوریها به طور همزمان در مقابل همان دادگاه مورد رسیدگی قرار می گیرند، که دادگاه صادر خواهد کرد یعنی دو رای جداگانه در رابطه با دو داوری. این امر می تواند تضمین کند که داوریها به طور مؤثر رسیدگی می شوند و در عین حال تمایز قانونی و قابل اجرا بودن رویه های داوری را حفظ می کنند. در شرایط استثنایی و حتی بدون ادغام رسمی، طرفها و دادگاه های داوری ممکن است رضایت خود را برای رسیدگی به دعاوی داوری موازی در یک دادگاه در نظر بگیرند (مثلاً داوری های متعدد ناشی از لغو قانون مالیاتی در جمهوری چک از حدود سال ۲۰۱۰).

نظام های داوری نیز برای جلوگیری از صدور آراء متناقض تمهیداتی اندیشیده است از جمله اینکه: دیوان داوری برای تعیین صلاحیت خود صلاحیت دارد و در صورت وجود قرارداد داوری معتبر، صلاحیت دیوان داوری باعث عدم صلاحیت دادگاه ها در رسیدگی به دعاوی مورد نظر خواهد شد. همچنین تعیین اعتبار امر مختومه و تدابیر زمان دادرسی همزمان که این دو اصل از مهمترین اصول آیین دادرسی هستند علاوه بر این که توسط نظام های قضایی مورد استفاده قرار می گیرند، و مورد استفاده نظام های داوری نیز هستند. تدابیر ضمن دادرسی های همزمان به معنی وضعیتی است که در آن رسیدگی های موازی بین طرف های واحد و با سبب دعوی واحد در دو حوزه قضایی گوناگون در زمان واحد دنبال می شوند. اعتبار امر مختومه اثر مثبت یا منفی رای است و اثر جامع یا مثبت رای سابق ممکن است در رسیدگی های بعدی به کار گرفته شود بدین صورت یک طرف دعوا در دعاوی جدید و یافته های مرجع حل اختلاف پیشین در دعاوی مختومه قبلی برای پیشبرد دعوی فعلی تکیه کند. و همچنین ایده دادگاه فراملی سرمایه گذاری نیز شکل گرفته است.

شروط چند گزینه ای FORK IN THE ROAD

در بخش راه های مقابله با ایجاد رسیدگی موازی به بحث شروط چندگزینه ای اشاره شد. در خصوص FORK IN THE ROAD می توان گفت که در برخی از معاهدات سرمایه گذاری پیش بینی شده است که سرمایه گذار در هنگام بروز اختلاف سرمایه گذاری با دولت میزبان باید بین طرح دعوا در یکی از دادگاه های داخلی کشور میزبان یا مراجعه به داوری در چهارچوب معاهدات سرمایه گذاری یکی را برگزیند و با انتخاب یکی از این دو روش امکان طرح مجدد دعوی یادشده در سایر مراجع از خواهان دعوا سلب می گردد. زمانی که سرمایه گذار دعوی خود را در دادگاه های طرف معاهده یا در داوری بین المللی طرح نمود انتخابی که بین این رسیدگی ها انجام شده نهایی قلمداد می شود. سرمایه گذاران در جریان سرمایه گذاری در یک کشور

خارجی ممکن است به عنوان خواهان یا خواننده با دعاوی حقوقی گوناگونی روبرو شوند یا اقدام به طرح دعوا نمایند این دعاوی ممکن است شامل دعاوی مربوط به حقوق خصوصی به عنوان مثال با طرفین و شرکای تجاری خودشان یا ممکن است مربوط به حقوق عمومی یا مراجع دولتی باشد، مانند دعاوی که سرمایه‌گذار خارجی در پی لغو مجوز فعالیت خود از طرف مراجع دولتی کشور میزبان و علیه ایشان اقامه می‌نماید. پس از چنین مراجعه‌ای به دادگاه‌های داخلی اگر سرمایه‌گذار خارجی اقدام به طرح دعوی مجدد یا مرتبط در مراجع حل اختلاف معاهده‌ای نماید، دیوان داوری معاهده‌ای ممکن است با ایراد صلاحیتی بدین شرح روبرو شود که در نتیجه اعمال قاعده موجود در شروط چند گزینه‌ای صلاحیت رسیدگی به دعوی فعلی را ندارد. این که در برخی از معاهدات سرمایه‌گذاری گنجانده شده است، مقرر می‌دارند که سرمایه‌گذار باید بین دعاوی دعاوی خود در دادگاه‌های داخلی کشور میزبان یا از طریق داوری بین‌المللی یکی را انتخاب کند و این که پس از انجام این انتخاب، نهایی است. برای تعیین اینکه آیا این بند توسط سرمایه‌گذاری که شکایتی را در دادگاه داخلی مطرح کرده است، ایجاد شده است یا خیر، دادگاه‌های داوری بررسی می‌کنند که آیا نهادهای داخلی مورد نظر دارای عملکرد الزام‌آور و استقلال قضایی هستند یا خیر. همچنین دعاوی مطرح شده در هر دو دیوان داوری بین‌المللی یا داخلی نیز ممکن است در محدوده این ماده قرار گیرد.

بررسی پرونده رونالد لادر:

6

در سال ۱۹۸۹ مردم چک و اسلواکی رژیم کمونیستی را سرنگون کردند و سیستم حکومت دموکراتیک که مبتنی بر حکومت مردم و اقتصاد بازار به روی کار آمد لذا باید قوانین جدیدی در جهت جذب سرمایه‌گذاری به خصوص خارجی وضع و تصویب می‌شد و در حمایت از سرمایه‌گذاری‌های جدید یک معاهده بین ایالات متحده آمریکا و جمهوری فدرال چک و اسلواکی در جهت رابطه متقابل و تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری در ۲۲ اکتبر ۱۹۹۱ منعقد شد. و در همین راستا قراردادهای سرمایه‌گذاری دو جانبه مختلفی نیز منعقد شد در ۳۰ اکتبر ۱۹۹۱ یک قانون جدید در مورد عملیات پخش رادیو و تلویزیون تصویب شد با رعایت قانون رسانه توسعه کارهای سمعی و بصری داخلی و اروپایی در اولویت کارهای شورای رسانه قرار گرفت همچنین صلاحیت اعطای مجوزهای بهره‌برداری و واگذاری به غیر را پیدا کرد در همین راستا شرکتی به نام سی تی ای توسط تعدادی از شهروندان چک تأسیس شد و در سال ۱۹۹۳ مجوز پخش رسانه چک به این شرکت اعطا گردید و این شرکت نیز با یک شرکت خارجی هلندی که یک آمریکایی به نام آقای رونالد لادر مدیریت آن را به عهده داشت قرارداد همکاری برای پخش منعقد کرد این سرمایه‌گذاری موفق در سال ۱۹۹۹ با اخراج آن شرکت در ۱۹ آوریل به پایان رسید.

رونالد لادر یک تبعه آمریکایی رئیس کنونی صندوق ملی یهود بود که در سال ۱۹۹۳ مدیریت یک شرکت هلندی به نام سی ام ای را در اختیار داشت و شرکت سی ام ای نیز ۳۳ درصد از سهام شرکت تلویزیونی چک را در تملک داشت. پس از لغو مجوز شرکت تلویزیونی چک از سوی دولت، آقای لادر و شرکت سی ام ای علیه جمهوری چک اقامه دعوی جداگانه‌ای مطرح کردند. ادعای مصادره سرمایه‌گذاری آقای لادر در یک شبکه تلویزیونی در جمهوری چک در چند رسیدگی قضایی و داوری بررسی شد، دو رسیدگی موازی داوری هر کدام بر مبنای یک معاهده دوجانبه سرمایه‌گذاری به صدور آراء متناقض انجامیدند. در یکی از این دعاوی که آقای لادر خواهان بود و در دیگری شرکت تجاری او به عنوان خواهان طرح دعوا نموده بودند هر دو دعوا برای رسیدگی به ادعای مصادره علیه جمهوری چک طرح شده بود مبنای هر یک از خواهان‌های مذکور در طرح دعوا متفاوت بود شرکت سی ام ای بر مبنای معاهده دوجانبه سرمایه‌گذاری میان چک و هلند اقامه دعوا کرد در حالی که آقای لادر بر مبنای معاهده دوجانبه سرمایه‌گذاری میان چک و آمریکا دعاوی خود را طرح کرد.

در نتیجه دو دیوان داوری به منظور رسیدگی به دعاوی مذکور یکی در استکهلم برای شرکت سی ام ای و دیگری در لندن برای آقای لادر تشکیل شد با این حال اگر چه وقایع هر دو پرونده تقریباً یکسان بود و هر دو خواهان به دلیل صدور لغو مجوز

شرکت تلویزیونی چک مدعی وقوع مصادره نامشروع از سوی دولت چک شده بودند آرای کاملاً متعارض از سوی دیوان های داوری در این دو پرونده صادر شد.

این دو دیوان داوری موضوعی کاملاً متفاوت اتخاذ کردند و در نتیجه این اختلاف در تفسیر دعوای آقای لادر به کلی مردود شد حال آنکه شرکت سی ام ای موفق شد خسارت سنگینی از جمهوری چک مطالبه کند. دیوان استکهلم دولت چک را به پرداخت میلیون ها دلار به عنوان خسارت به شرکت سی ام ای محکوم کرد اما دیوان لندن آقای لادر را مستحق دریافت هیچگونه خسارتی تشخیص نداد و خسارتی متوجه جمهوری چک نگردید.

صدور رای کاملاً متناقض در پرونده های واحد نشان می دهد یکی از آنها خلاف واقع است به همین دلیل وکیل دولت چک بعد از صدور آرای داوری در مصاحبه ای اعلام کرد پرونده لادر نشان می دهد که داوری تا چه حد می تواند خطرناک باشد و چه بسا بهتر است افراد به محاکم ملی رجوع کنند جایی که اشتباهات قضاوت را میتوان در محاکم تجدیدنظر برطرف کرد.

در تمام این دوره شورای رسانه جمهوری چک نقش مهمی ایفا کرد به ویژه در سه دوره ابتدا در اواخر سال ۹۲ و اوایل ۹۳ زمانی که مجوز را اعطا کرد، سپس در پایان سال ۱۹۹۵ و در سال ۹۶ قانون جدید رسانه ها لازم الاجرا شد و شورای رسانه ها شروع به کار کرد در ۱۹ اوت ۱۹۹۹ آقای لادر رسیدگی داوری را علیه چک آغاز کرد و ادعا می کند که جمهوری چک از طریق شورای رسانه ای خود این معاهده را نقض کرده. بر اساس ماده ۵ قواعد آنسیترال توسط هیئتی متشکل از سه داور مورد رسیدگی قرار خواهد گرفت خواهان، آقای لوین ادکاتلر را به عنوان داور منصوب کرد، خواننده آقای بوهوسلاو کلاین را به عنوان داور تعیین کرد و هر دو داور مشترک آقای رابرت براینر را انتخاب کردند که آقای براینر به عنوان رئیس دیوان داوری در ۵ نوامبر ۱۹۹۹ تعیین و شهر لندن به عنوان محل داوری و انگلیسی به عنوان زبان داوری تعیین شد. خواهان اعلام کرد طرف مقابل مقررات ماده را طبق بندهای ذیل نقض کرده است: تعهد رفتار منصفانه، تعهد به ارائه حفاظت و امنیت کامل سرمایه گذاری ها، تعهد به عدم آسیب رساندن به سرمایه گذاری های خودسرانه و تبعیض آمیز، تعهد و عدم سلب مالکیت سرمایه گذاری ها به طور مستقیم یا غیرمستقیم از طریق اقداماتی معادل سلب مالکیت و اعلام کرد که در نتیجه نقض معاهده توسط طرف مقابل استحقاق دریافت جبران خسارت وارده به وی را دارد همچنین به پرداخت هزینه هایی که خواهان تا به امروز در این مورد محتمل شده از جمله هزینه های وکالت و مساعدت قانونی (۱۰ مارس ۲۰۰۱)

در نهایت دیوان داوری بدین صورت تصمیم خود را اعلام کرد که صلاحیت رسیدگی و تصمیم گیری در این مورد را دارد و اصرار خواهان بر مشارکت در پخش برنامه های تلویزیونی را نمی توان به صورت مشارکت سهامی انجام داد بلکه فقط از طریق شرکت سرمایه گذاری مشترک قابل انجام است ادعای خواننده مبنی بر نقض معاهده توسط خواننده رد میشود، تمامی ادعای خسارت رد می شود و هر طرف باید نیمی از هزینه ها و همچنین هزینه های دیوان داوری را بپردازد. هر طرف باید نیمی از هزینه های مستقیم مربوط به لندن مانند جلسات دادرسی از جمله اجاره اتاق هزینه خبرنگاران دادگاه و غیره را بپردازند، هر یک از طرفین هزینه های خود را برای نمایندگی قانونی و مساعدت متحمل خواهد شد از جمله هزینه های سفر و سایر هزینه های شهود ارائه شده و هزینه های پذیرایی و همه ادعای دیگر رد میشود. که این رای با رای صادره از دیوان استکهلم متفاوت بود.

نتیجه گیری:

هیچ راه حل یکسانی برای مسائل ناشی از دادرسی های موازی وجود ندارد، در حالی که خطرات ناشی از نتایج ناسازگار و تکراری بودن گاهی آشکار است. در کلیه موارد قراردادهای منعقد شده در حوزه سرمایه گذاری خارجی طرفین به حساسیت بندهای حل اختلافی که ممکن است در نهایت و در صورت بروز اختلاف منجر به ایجاد رسیدگی های موازی و در نتیجه اتلاف زمان و هزینه طرفین و مشکلات سلسله وار آینده خواهد شد، توجه نداشته و بر این اساس، در صورت بروز اختلاف و در

حوزه‌هایی که به طور مثال تجمیع بدون رضایت طرفین امکان‌پذیر نیست، باید راهبردهایی برای کاهش ریسک های دادرسی موازی پیش‌بینی و تا حد امکان به روشنی و در اسرع وقت مورد توجه قرار گیرد. به عنوان نمونه، ممکن است توصیه شود که در مرحله مذاکره قرارداد (یا از طریق اصلاح) اطمینان حاصل شود که شرط داوری در تمام قراردادهای یک پروژه خاص از همه ی جهات یکسان است. با این حال، اگر پروژه مستلزم چندین طرف و معاملات باشد، یک گزینه جایگزین ممکن است شامل یک بند خلاصه یا یک توافقنامه داوری، چتری در بدنه هر قرارداد باشد که به یک رویه حل اختلاف جداگانه اشاره دارد که می تواند با مرجع پیوست یا گنجانده شود. مقررات داوری در هر قرارداد باید صریحاً رضایت خود را برای تلفیق اختلافات ناشی از قراردادهای مرتبط ارائه دهد. طرفین میتوانند شرایط دقیق خود را در بند شروط چندگزینه ای توافق نموده و همچنین میتوانند از قبل رویه‌های ادغام، و رضایت برای پیوستن یا مداخله را در نظر بگیرند تا اطمینان حاصل شود که همه اختلافات مرتبط با یکدیگر توسط یک دادگاه داوری می‌شوند. (در فرض شرط ادغام). به طور کلی امکان ایجاد رسیدگی های همزمان منجر به افزایش ریسک های قراردادهای سرمایه گذاری خارجی شده و علاوه بر طرفین، داوران و مسئولان رسیدگی به یک دعوی سرمایه گذاری را نیز از نظر ذهنی و مالی فرسوده خواهد کرد. و باعث کاهش اعتبار و امنیت حقوقی مراجع قضایی و دیوانها و مغموم ماندن رای صادره ی نقض شده خواهد گردید. هرچند تحت قاعده forum shopping، خواهان گزینه های متعددی جهت طرح دعوی دارد که به کدام مرجع رجوع کند. که البته ایراد این نحوه این است که مغایر با قانون منع سواستفاده از حق است و این قاعده یک قاعده تمام الشمول است که در همه نظامهای خصوصی دنیا مورد قبول میباشد و در ایران در اصل ۴۰ ق.ا بیان شده. واز آنجایی که بنا بر قاعده امر مختوم: در داوری بین المللی رای هیچ داوری بر مرجع داوری دیگر اعتبار امر مختوم ایجاد نمیکند بنابراین بهترین راه این است که در معاهده ذکر شود که انتخاب یک مرجع حل اختلاف به منزله عدول از سایر مراجع است. به طور مثال در ماده ۱۲ موافقت نامه دوجانبه ایران با کره جنوبی سعی شده به طور پلکانی جلوی رسیدگی موازی گرفته شود. لذا وجود یک قانون واحد بین الملل در خصوص رسیدگی ها و یا تعیین مقرر مشخص در خلال تنظیم قراردادهای اینچنینی که مانع از ایجاد این مشکل در آینده شود به شدت احساس میشود.

منابع:

کتاب:

شیروی، عبدالحسین، کتاب حقوق تجارت بین الملل، چاپ دوازدهم، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی، ۱۳۹۹

مقاله:

ندوشن، جعفری، شهاب، رسیدگی های موازی در دعاوی سرمایه گذاری خارجی و روش های مقابله با آن، ۱۳۹۲
حکم نهایی پرونده رونالد لادر به زبان انگلیسی

رضوی، سیدآصف، رسیدگی های موازی در سرمایه گذاری خارجی، ۱۴۰۰

Mr. david Isidore Tan، **parallet proceedings**، (2022)

Emmanuel Gaillard، **Parallel Proceedings: Investment Arbitration**، (2019)

Markus A. Petsche، **The Fork in the Road**، Department of Legal Studies of Central European University، (2019)

Yoon & Yang LLC، Myung، Ahn Kim - **Parallel Proceedings in the Context of ISD Arbitration**

Ms Yusuf Islam Özkan، **fork in the road**